

jednakost svih naroda! Tačno je da su uloge bile preokrenute i da nisu odgovarale stvarnoj podeli rada, ali je isto tako tačno, da je našim jako spretnim severnim susedima pošlo za rukom da te uloge sebi, odnosno nama prikače i da su one, pored pojedinačkih izuzetaka, ostale u očima zapadne Evrope do dana današnjega. Tek pre godinu dana čitao sam u pariskoj *Illustration* jedan napis uglednog mađarskog historičara o plemenitoj ulozi Mađara u 1848 i o sprečavanju te plemenite uloge od strane Hrvata i dr. Da se grof Jelačić setio, ili da je grof Jelačić mogao (ja to ovde ne ispitujem) 1848-e postaviti stvar drukčije, na pr. sazvati u Zagrebu Petra II. Petrovića i Miloša sa narodnim prvacima Srbije, Dalmacije i podigao barjak ujedinjenja svih Jugoslovena, bilo ili ne bilo uspeha, ona četrdesetosmaška uloga bila bi nas minula.

Kažem da su naše nacionalne težnje, a tako isto i nacionalne težnje naših drugova u nevolji Čehoslovaka i Rumuna, došle bile malko dockan i nailazile zbog toga na izvesnu nesimpatiju, koja se tek zbog dimenzija velikoga rata donekle izmenila. Jedini Poljaci, zbog razloga koji nemaju ništa zajedničkog sa mislima, koje hoću da ovde iznesem, uživali su na Zapadu nepodeljene simpatije. Ali neki fenomeni, koji se na polju probuđenih nacionalizama primećuju posle rata, u stanju su da one početne nesimpatije prema novim nacionalnim državama u srednjoj Evropi ponovno probude i pojačaju.

Neposredno pre rata, ali glavno za vreme rata, neoslobođena i razjedinjena plemena, u suštini srodna po jezičkim i inim presudnim osobinama, krenula su se odlučno smerom ka obrazovanju relativno velikih nacionalnih skupina, savladavajući ranije tendencije plemenskih i regionalnih, partikularizama. Nijedan ozbiljan glas za vreme rata nije se čuo za nezavisnu državu Slovačku. Nijedan ozbiljan glas za nezavisnu državu Hrvatsku ili Sloveniju.*

* Rekosmo ozbiljni, da ne bi izgledalo da nam je nepoznat predlog bosansko-hercegovačkog »sekcionšefa« Dr. Iva Pilara iz 1918 g., kojim u jednoj brošuri predlaže »bosnificiranje« jugoslovenskih zemalja na taj način što bi se skupile u jedno autonomno telo pod voćtvom hrvatskoga elementa, ali pod vrhovnim nadzorom Austrije i Ugarske, Dalmacija, Hrvatska, Slavonija, Bosna i Hercegovina, pod neke vrste »sekundogeniturom« Habzburške Dinastije, koja bi dala na čelo tome autonomnome telu nekoga svoga člana sa naslovom »dux illustris totius regni Croatiae, Slavoniae, Dalmatiae, Bosnae et Culmae«. Slično je sa memorandumom pok. nadbiskupa Dr. Stadlera sa izvesnim brojem, inače anonimnih, jezuita, protiv kojega su našli potrebnim da se ograde svi bosansko hercegovački Hrvati-katolici sa svima franjevcima na čelu. Ti glasovi, sem u izvesnim kancelarijama austro-ugarskog generalštaba, bili su u ono doba u čitavom narodu samo predmet humora.

Ozbiljniji, barem po imenu njegova pokretača u narodu, bio je korak pok. Dr. Ivana Lorkovića iz početka rata. Dr. Lorković, kome je sama njegova stranačka okolina u redakciji silno zamerila što je na glas o naveštanju rata Srbiji napisao jedan servilan napis za »Pokret«, proživljavao je već od »veleizdajničkog procesa« jednu čudnovatu evoluciju, koja je išla